

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

LA VALL D'UIXÓ

LA PLANA BAIXA

AJUNTAMENT
DE LA VALL D'UIXÓ

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECULL I TEXT
Josep Vicent Font Ten

GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
La Vall d'Uixó, 192

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de la Vall d'Uixó

ISBN: 978-84-482-6022-4
Depòsit legal: V-1396-2015
Impressió: LAIMPRESA CG
www.laimpresacg.com

LA VALL D'UIXÓ

La Vall d'Uixó és un municipi de la Plana Baixa, situat a 118 metres d'altitud, a l'entrada de la serra d'Espadà. El terme municipal té una extensió de 68,19 km² i està envoltat de muntanyes excepte per l'est, des d'on s'obri a la mar. La disposició de les muntanyes recorda una ferradura, en què destaquen Miramar (250 m), la Torrassa (244 m), el pic de la Font de Cabres (637 m), la llima de Penyalva (648 m), la penya de Migdia (584 m), l'alteró de Sumet (518 m), el cim de Pipa (590 m), el Rodeno (537 m) i la muntanya de la Punta (140 m). Cal destacar també la muntanya del Castell (492 m), que alberga les restes del castell d'Uixó.

El terme municipal es troba dividit pel riu Belcaire, també conegut com a *riu d'Uixó*, que en època foral dividia les governacions de Castelló de la Plana (o dellà Uixó) i de València. El llit del riu, que té règim torrencial i sols porta aigua en ocasió de grans pluges, entra al terme de la Vall procedent d'Alfondegulla i desguassa a Moncofa. Rep, pel nord, el barranc d'Aigualit, i pel sud, la rambla de Cerverola, que, dins del mateix terme, ja ha sigut alimentada pel barranc dels Maquials.

Atesa l'escassetat de les pluges, l'agricultura tradicional era de secà, amb ametlers, oliveres i, sobretot, garroferes; però el progrés tecnològic del segle XX ha permés multiplicar el nombre i la fondària dels pous, la qual cosa ha permés que el regadiu, bàsicament el taronger, haja crescut desmesuradament fins a colonitzar tot el pla i les parts baixes i mitjanes de les muntanyes. En les zones planes, l'avanç del taronger tan sols s'ha vist frenat per la proliferació de polígons industrials de recent creació.

Estes transformacions han anat paral·leles als canvis en la manera de viure. Fins a mitjan segle XX, els vellers es dedicaven predominantment a l'agricultura, a les indústries tradicionals com la terrissa (els ollers) i a la fabricació d'espardenyes. En la segona mitat de segle, però, la manufactura de l'espardenya va entrar en crisi i va ser substituïda completament per la indústria del calcer, amb nombroses fàbriques. Este creixement industrial va anar acompanyat d'un fort augment de la població gràcies a la immigració, procedent sobretot d'Andalusia: els 9.216 habitants del 1930 havien passat a 18.596 el 1960 i a 24.105 el 1970. Després de la davallada de la indústria del calcer, a partir de la dècada dels setanta, l'oferta industrial s'ha recuperat i, a més, ha diversificat el camp d'acció. En menys de trenta anys han aparegut els polígons industrials de La Veritxa, Vora Riu, El Carmadai, El Belcaire i La Mesquita. En este creixement també ha tingut un cert paper, tot i que moderat, el turisme, limitat quasi exclusivament a l'explotació de les coves de Sant Josep, d'origen càrstic, amb un riu subterrani navegable.

Les restes arqueològiques són abundants arreu del terme. La disposició de les muntanyes, a l'entrada de la serra i dominant la plana, ha facilitat l'establiment de la població al llarg de la història. Hi ha pintures rupestres d'estil esquemàtic en les coves de Sant Josep i s'han conservat ruïnes de poblats ibèrics importants al costat de l'ermita de Sant Josep i a la punta d'Orlell, on hi hagué una vertadera ciutat, amb una acrópolis i quatre files de muralles successives. Sense solució de continuïtat, la Vall d'Uixó va estar poblada en època romana, com ho testifiquen les restes trobades dins del nucli urbà actual o en la base de l'aqüeducte de Sant Josep, reconstruït més tard en època islàmica.

La ciutat actual es va formar per la unió de diversos nuclis moriscos: l'Alcúdia, Seneja, Benigafull, Benissahat, Seneta i Benigasló. Estos nuclis depenien de la jurisdicció del castell d'Uixó, una fortalesa construïda el segle XI que es va retre a Jaume I l'any 1238, després d'una negociació que detallava el mateix rei al Llibre dels Feits. El 1247, el castell d'Uixó va seguir la insurrecció d'al-Azraq, però el 1250 va tornar a caure en mans de la Corona. Anys després, el 1526, els moriscos d'Uixó van prendre part en la rebel·lió de la serra d'Espadà, que, una altra vegada, va ser aplacada per l'exèrcit reial.

L'any 1602, en dividir-se la població morisca del Regne de València en dènou demarcacions (o filloles), els nostres poblats sumaven 415 cases, que van passar a ser el centre de la fillola de la Vall d'Uixó; però el 1609, amb l'expulsió dels moriscos, el terme va quedar pràcticament deshabitat. La represa de la població al llarg del segle XVII va ser molt lenta, i es va accelerar a partir del segle XVIII, amb l'expansió de la manufactura de l'espardenya, ja esmentada. Aleshores es van constituir dos nuclis, el Poble de Dalt i el Poble de Baix, formats al voltant de les parròquies de l'Àngel Custodi i de la Mare de Déu de l'Assumpció, respectivament. Estos dos pobles no es van unir fins a la segona mitat del segle XIX, quan es va cobrir el barranc que els separava i es va bastir la plaça del Centre enllaçant-los.

El resultat d'este creixement ha donat una estructura urbana allargada i estreta, que justifica la denominació de *Vall-llarga* amb què es va conèixer la ciutat. El creixement dels últims cinquanta anys, però, ha modificat completament aquella forma, ja que han aparegut molts barris perifèrics que han eixamplat el nucli urbà i l'han fet més compacte.

OROGRAFIA

Orografia

Alteró de Sumet
Cim de Pipa
Cingles de Mondragon
Cingles de Tido
Cingles del Cau Roig
Coll d'Aigualit
Coll de Barrina
Coll de la Font de Cabres
Coll de la Murta
Coll de Sumet
Coll de Tur
Coll del Bledar
Coll del Cau Raboser
Coll del Llamp
Coll del Xacó
Collet de Tronada
Colmo de Barrina
Colmo de la Rabassa
Cova de l'Ametla
Cova de la Font de Sant Josep
Cova dels Blaus
Covetes de Perico
el Bec d'Àguila
el Calderer
el Castell
el Corral Blanc
el Manyaneto
el Mono
el Mussol
el Pany del Rei
el Pany Roig
el Parany
el Rodeno
el Terrer
els Asprens de Miramar
els Sants de la Pedra
Estret del Mal Pas
l'Escaleta de Gaia
la Balona
la Cova
la Finestra
la Güenya
la Miranda
la Pedrera d'Aigualit
la Pedrera de la Sorra
la Rabosera
la Riera
la Sequiota
la Torrassa
la Troneta
les Clotades
Lloma de la Fogassa
Lloma de Penyalva
Lloma Negra
Llomes de Cerverola
Martonell
Miramar
Montalar
Muntanya Blanca
Muntanya de la Punta
Muntanya Roja
Muntanyeta de Febrer
Muntanyeta de Garcia
Muntanyeta de l'Assestador
Muntanyeta de la Bomba
Muntanyeta de la Corona
Muntanyeta de la Llacuna
Muntanyeta de la Ronya
Muntanyeta de la Vernitxa
Muntanyeta de Sant Antoni
Muntanyeta de Sant Josep
Muntanyeta del Carmadai
Muntanyeta del Milionari
Muntanyeta del Pla de Llobet
Muntanyeta del Retor
Muntanyeta Redona

Ombria de Pipa
Pedra del Campanar
Penya de Migdia
Penya Morruda
Penyacreus
Penyes de Garrut
Pic de la Font de Cabres
Pic de Sumet
Pla de Cerverola
Pla de Pinar
Pla de Rius
Pla del Rodeno
Primera Lloma del Cabell Negre
Puntal Redó
Racó de la Bessona
Racó de la Canyeta
Racó de la Cloca
Racó de la Font de Cerverola
Racó de la Vespa

Racó de Montsonís
Racó de Portalés
Racó del Caire
Racó del Calderer
Racó del Cirer
Racó del Confit
Racó del Llamp
Racó del Tae
Racó del Ciprer
Racó dels Cirers
Racó dels Serenos
Reguer de Daudí
Reguer del Foraster
Ruel
Sargallar de Burjago
Sargallar de les Penyes Blanques
Segona Lloma del Cabell Negre
Serra d'Espadà
Solana de Creus

HIDROGRAFIA I PARTIDES

Hidrografia natural

Barranc d'Aigualit
Barranc de Garrut
Barranc de l'Horteta
Barranc de la Corralissa
Barranc de la Font de Cabres
Barranc de la Font de Cerverola
Barranc de la Murta
Barranc del Pany del Rei
Barranc del Porc
Barranc del Xacó
Barranc dels Maquials
els Tolls

Font de Cerverola
Font de Garrut
Font de l'Anoueret
Font de la Servera
Font de la Vernitxa
Font de les Fustetes
Font del Castanyer
l'Assestador
Rambla de Cerverola
Riu Belcaire (o d'Uixó)
Riu de la Font de Sant Josep

Hidrografia artificial

Aljub de Cassanya
Aljub de la Font de Cabres
Aljub de les Llomes
Aljub de Margalita
Aljub de Sumet

Aljub del Corral Blanc
Aljub del Sindicat
Aljub Vell del Pla de Llobet
Pou de la Primitiva

Partides i paratges

Aigualit
Cassanya
Cerverola
el Cabell Negre
el Calderer
el Carbonaire
el Carmadai
el Castell
el Corral Blanc
el Fenassar
el Fondo
el Fossaret
el Frontó
el Litre
el Palmeralet
el Parany
el Pinyal
el Pla de Llobet
el Pontet
el Rodeno
el Tramussar
el Xacó
els Aiguamolls
els Maquials
els Pedregals
els Poalets
Garrut
l'Anoueret
l'Arquet
l'Ereta
l'Escoladora
l'Horta Seca

l'Horteta
la Corralissa
la Cova
la Creueta
la Font de Cabres
la Llacuna
la Mesquita
la Miranda
la Muntanyeta
la Murta
la Punta
la Rambleta
la Revolta del Pinyal
la Sorra
la Torrassa
la Travessa
la Vernitxa
les Clotxes
les Pereres
les Solanes
Martonell
Miramar
Montalar
Ninyerola
Paratge de Sant Josep
Penyalva
Sant Antoni
Sumet
Terra Campa
Vinambròs
Vorellada de Sant Josep
Vorellada del Quistel

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Caseta d'Esteve	Colònia de Sant Antoni
Caseta de Bajoca	Colònia Segarra
Caseta de Cable	Corrals d'Escarles
Caseta de l'Aixeta	Corrals de Garrut
Caseta de la Matxada	Corrals de l'Onder
Caseta de les Solanes	Corrals de Porcar
Caseta de Sabata	Corrals de Sangres
Caseta de Trini	Corrals de Tur
Caseta del Bollo	Corrals de Turmó
Caseta del Cacauer	Corrals del Bollet
Caseta del Canut	Corrals del Corral Blanc
Caseta del Catxapo	Corrals Vells de Cerverola
Caseta del Gusman	el Carbonaire
Caseta del Milionari	el Carmadai
Caseta del Roser	el Toledo
Caseta dels Figuerets	Grup La Unió
Casetes de Sant Josep	la Vall d'Uixó

Vies de comunicació

Assagador de Montalar	Camí de Sant Antoni
Camí d'Aigualit	Camí de València
Camí de Cassanya	Camí de Vinambròs
Camí de l'Horteta	Camí del Castell
Camí de la Figuera del Pedregal	Camí del Corral Blanc
Camí de la Font de Cabres	Camí del Depòsit de Segarra
Camí de la Mesquita	Camí del Fondo
Camí de la Miranda	Camí del Pla de Llobet
Camí de la Muntanya de la Punta	Camí del Pontet
Camí de la Murta	Camí del Pou
Camí de la Punta	Camí dels Canyars
Camí de la Ratlla	Carretera d'Alfondeguilla
Camí de les Cabres	Carretera d'Algar
Camí de les Clotxes	Carretera de la Vilavella
Camí de les Solanes	Carretera de Moncofa
Camí de Penyalba	Carretera de Nules
	Carretera de Xilxes

Pont de Garrut
Pont de la Rambla
Pont del Carmadai
Pont del Rander

Revolta del Pinyal
Senda de Vinambròs
Senda dels Pescadors

Altres llocs d'interés

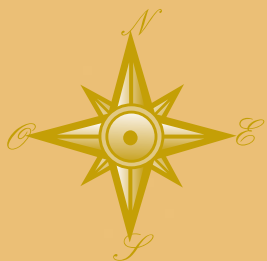
Camp de Tir
Castell d'Uixó
Cementeri
Ermita de Sant Antoni
Ermita de Sant Josep
l'Arquet
Parc Natural de la Serra d'Espadà

Pista d'Atletisme
Polígon Industrial Belcaire
Polígon Industrial El Carmadai
Polígon Industrial La Mesquita
Polígon Industrial La Vernitxa
Polígon Industrial La Travessa

Presència humana

TERME D'ALFONDEGUILLA

TERME D'ARTANA

TERME DE NULES

TERME DE SAGUNT

TERME D'ALMENARA

TERME DE LA LLOSA

TERME DE XILXES

TERME DE MONCOFA